



KÁDÁR TAMÁS

Egy régi keletű genealógiai talány a 12. század végéről: Miskolc nembeli Domonkos bán rokonsága a magyar királyi családdal

An enigma of old standing from the end of the 12th century: relationship with the Hungarian royal family of the Domonkos bán of the Miskolc kindred

The relationship between bán and court ispán Domonkos of the Miskolc kindred, and the Árpád dynasty has always kept the researchers' minds occupied. A charter with questionable credence, issued in 1194 in the name of Béla III holds the memory of the supposed kinship: within its text the magnate appears as the king's cognatus. The noun was used for the description of the kinship through blood and marriage, but in the Hungarian sources, it is more common to indicate the latter one. Later – false – charters name Count Bors, son of Ban Domonkos also the relative to the ruling house. Numerous opinions appeared in the matter of the family liaison, so it is encountered that one ancestor of the Ban could have been Béla I or maybe Géza I, or that the ruler's and the baron's grand- or great-grandmothers could have been sisters. However, Domonkos' ancestor could have been Count Bors as well, who appeared around 1130 as a ruler nominee. The article suggests a newer solution, namely that Domokos would have married princess Alíz of Antiochia, the sister-in-law of Béla III, the sister of Queen Anna, and this should be the explanation of the questionable kinship.

Miskolc nembeli Domonkos királyi udvarbíró és szlavón-horvát-dalmát bán, valamint az Árpád-ház rokonsága régen felmerült, többször érintett, de máig megoldatlan kérdése genealógiai kutatásunknak.¹ Az oklevelet, amely Domonkos bán és a magyar uralkodócsalád – állítólagos – rokonságának emlékét megőrizte, Wenzel Gusztáv 1873-ban, az Árpádkori Új Okmánytár XI. kötetében adta ki, szövege azóta másutt nem jelent meg.² A III. Béla király (1172–1196) nevében kiállított, 1194-re keltezett, eredeti formában fennmaradt okmány a budai kamarai levéltárból, minden bizonnyal 1874 folyamán került a Magyar Országos Levéltár gyűjteményébe. Hitelességével kapcsolatban vitathatatlanul komoly aggályok merülnek

fel, Szentpétery Imre kétségtelen, az 1224 utáni években készült hamisítványnak minősítette.³ Eredeti vagy hamis volta ügyében, tekintve, hogy az oklevéltan régi és sokszor, számos koholt vagy interpolált oklevél révén igazolást nyert megállapítása szerint a nyilvánvalóan hamis kiadványok is gyakran tartalmaznak effektíve megtörtént jogcselekményi adatokat és tényszerű, a történeti valóságnak megfelelő információkat, szerencsére nem szükséges állást foglalnunk, e helyütt mindazonáltal megjegyezzük: a kiváló diplomatikus egyes kritikai észrevételeit, illetve érveit talán érdemes lenne újból, alaposabban megvizsgálni.

A források

A szóban forgó *privilegium* a király Domonkos bánnak tett – állítólagos – birtokadományát tartalmazza. A szöveg tanúsága szerint az uralkodó – a mondott fekvőség határait is leírva – az országnagyától elvett és a királyi öröknek adott Borcsa (Borcha) nevű, örökjogon bírt földjéért, csereképpen, a borso-di vár joghatósága alól kiemelt és annak birtokszervezetéből kihásított Pél (Pel) földet adta. Az oklevélben Domonkos neve háromszor szerepel; a textus, illetve elvben a király, ebből két ízben is – először a viszonylag rövid kiváltságlevél harmadik

¹ Wertner Mór: Az Árpádok családi története. Nagy-Becskerek, 1892. (Történeti nép- és földrajzi könyvtár 51.) 593–596.; *Uő*: Az árpádkori ország- és udvarbírák genealógiája (Comites curiales, comites seu iudices curiae vel aulae regiae, regis seu reginae.) *Turul*, 19 (1901) 1. sz. 12.; *Uő*: Az Árpádkori bánok. Meghatározások és helyreigazítások. *Századok*, 43 (1909) 5. sz. 384.; *Karácsonyi János*: A magyar nemzetségek története a XIV. század közepéig. Bp., 1995.² [Reprint] 820–821.

² Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár (a továbbiakban: DL) 33.; Árpádkori új okmánytár. (Codex diplomaticus Arpadianus continuatus.) XI. (Közzé teszi Wenzel Gusztáv.) Bp., 1873. (Magyar Történelmi Emlékek. Első osztály. 20.) 56–57. Az oklevél – tudomásunk szerint eddig szintén egyetlen – regesztája: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. (Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica.) I/1–II/1. (Szerk. Szentpétery Imre.) Bp., 1923–1943.; II/2–4. (Szentpétery Imre kéziratának felhasználásával szerkesztette Borsa Iván.) Bp., 1961., 1987. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 9., 13.; a továbbiakban: RA I/1–II/4.) RA I/1. 157. sz.

³ *Szentpétery Imre*: A borsmonostori apátság árpádkori oklevelei. Bp., 1916. 14.; RA I/1. 157. sz.

sorának közepén, majd a negyedik sor vége felé ismét – Béla a főurat kedvelt/szeretett/becsült atyafiának (*nostro dilecto cognato*) nevezi. (Harmadszor a méltóságsorban, a nádor után, így – kissé szokatlan módon – az udvarbíró megelőzve találkozunk nevével.) A rokonság kétszeri – a mindössze bő két soros, egy többszörösen összetett mondatból álló *narration* belül – egymáshoz igen közel eső említése alapján olybá tűnik, mintha az oklevél szövegezője – amennyiben hiteles iratról beszélünk, annak kibocsátója, a király, illetve kancelláriája, vagy, hamis volta esetén, a hamisító, illetőleg megbízója – hangsúlyozni kívánta volna az uralkodó és az országnagy rokoni kapcsolatát. Ez – benyomásunk megalapozott és helytálló volta esetén – a rokonság és egyben az okmány tartalmi hitelességének tekintetében is releváns, mindenképp megfontolást igénylő tényező lehet, mivel igen kevésbé valószínű, hogy azon esetben, ha csakugyan, mint Szentpétery gondolta, hamisítványról van szó, az irat készítője vállalta volna, hogy egy legkevésbé sem szokványos, ráadásul a jogbiztosításra nézvést teljeséggel indifferens és, tényszerűségében könnyen ellenőrizhető, következőképpen a lelepleződés kockázatát jelentős mértékben növelő momentumot foglaljon a szövegbe. A III. Béla és a Miskolc nembeli előkelő közötti rokonság problémájának vonatkozásában tehát oklevélünk eredetiségének kérdése aligha perdöntő, és még az irat hamis volta esetén is számottevő a valószínűsége, hogy az uralkodó és Domonkos bán tényleg családi kapcsolatban állt egymással. A már amúgy is homályos képet azonban tovább bonyolítja, hogy ismeretes három további olyan, részint minden bizonnyal hamis, részint eredetiségében némiképp megkérdőjelezhető oklevél is – ezekből kettőt az *intitulatio* szerint II. András, egyet pedig (IV.) Béla királyfi adott ki –, amelyekben Domonkos fia, Bors ispán szintén mint az adott uralkodó rokona szerepel.⁴ Ezen okmányokban II. András és Béla trónörökös, illetve nevükben a hamisítványok készítője a Borssal fennálló családi kötelekük megjelölésére, csakúgy miként III. Béla Domonkos bánt illetően – a nem melleleg nem csupán a vér szerinti, hanem az érintett felek között közeli családtagjaik, elsősorban gyermekeik vagy testvéreik házasságkötése (néha csupán eljegyzése) által létrejött rokonság megnevezésére szolgáló – *cognatus* szót használja. Annak kapcsán, hogy okleveleink Domonkost és – máskülönben egyetlen ismert – fiát, Borsot egyaránt az „aktuális” uralkodó rokonának mondják, viszont hitelesnek ítéltető (és Szentpétery által alapos vizsgálat eredményképp annak minősített) kiadványban csak az utóbbi és II. András rokoni kapcsolatának maradt nyoma, esetleg felmerülhet, hogy az 1194. évi keltezésű adománylevelbe a Bors javára 1225-ben kiállított királyi *privilegium* közlésének hatására került be Domonkos bán és III. Béla rokonságának említése. A koholmány készítője – főként, ha évtizedekkel az érintett személyek elhunytá után fogott neki a munkának – úgy gondolkodott, ha Bors ispán rokonságban állt II. Andrással, az feltehetőleg

⁴ 1225: Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg. I. (Bearbeitet von Hans Wagner.) Graz–Köln, 1955. (a továbbiakban: UB I.) 103–107., 1230 körül (hamis): UB I. 126–127., 1228/1231 (hamis, IV. Béla): UB I. 131–132.

elmondható volt apáikról is. Bár ez a lehetőség sem zárható ki, meglátásunk szerint mégis valamelyest nagyobb a valószínűsége, hogy függetlenül az 1194-ra keltezett adománylevel eredeti vagy hamis voltától, mind Borsot, mind pedig az apját az Árpád-dinasztia, közelebbről III. Béla, II. András és Imre királyok rokonaiként tarthatjuk számon.

Domonkos pályafutása

A fentebbi, igen nagyszámú és komoly bizonytalansági tényezőktől bonyolított okleveles forrásadatok áttekintése után ideje ismertetnünk azt is, amit Domonkos életéről és pályafutásáról többé-kevésbé biztosan tudunk. Bárónk életideje egy szűk, egy fél évtizedet felölelő, alkalmasint csak III. Béla országlása második felére korlátozódó időszakban adatolható.⁵ Domonkossal első ízben a király 1188. május 6-án kibocsátott kiváltságlevelének tanúnévsorában találkozunk, ekkor – a szakirodalom hagyományos vélekedése szerint – már az udvarispáni tisztséget viselte.⁶ Az alapján, hogy első okleveles felbukkanásakor mindjárt az ország második országnagyi hivatalának számító bárói *dignitast* töltötte be, gyanítható, hogy közéleti-politikai pályája jóval korábban, talán még III. István uralkodása idején indult és több vármegye élén is állt, mielőtt – valamikor az 1186-os év és 1188 tavasza között – az udvarispáni méltóságba emelkedett. A hivatalban 1193-ig mutatható ki, emellett, legkésőbb az előző év folyamán a bodrogi ispánságot is elnyerte.⁷ *Banatus*át a hivatkozott, állítólag 1194-ben kelt oklevélén és egy saját, évszám nélküli diplomán kívül csak két hamis kiadvány említi. Ezek közül a korábbra datált *privilegium* kiadási éveként 1193-at jelölték meg, amit tehát nincs ellentétben kétségtelen archontológiai adatainkkal. A másik irat állítólagos kelte, 1195, báni méltóságviselése tekintetében szintén elfogadható, de mivel hivatalbeli utóda csak 1198. március végén tűnik fel először, elképzelhető, hogy egy ideig ő ült a báni székekben 1195 után is.

Domonkos közelebbről nem ismert időpontban, vélhetően jóval az 1190-es évek eleje előtt fogadalmat tett, hogy elzárándokol a Szentföldre Krisztus sírjához, esküjét azonban nem teljesítette. Főként emiatt, fogadalmának megváltása végett, részben pedig vélelmezhetően azzal a céllal, hogy halála után a saját és családtagjai, valamint leszármazottai nyughelyéül szolgáljon, alapította 1195 előtt Sopron vármegye délnyugati sarkában, Locsmánd és Kőszeg között az eredetileg – utána

⁵ Domonkos bán pályaképe ld. Wertner M.: Az Árpádok családi i. m. 593–594.; *Uő*: Az árpádkori ország- és udvarbírák i. m. 12.; *Uő*: Az Árpádkori bánok i. m. 384.; *Karácsonyi J.*: A magyar nemzetségek i. m. 821.

⁶ Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. (Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae.) II–VI. (Sabrao i uredio T[ad]ija Smičiklas.) Zagreb, 1904–1908. (a továbbiakban: CDCr. II–VI.) II. 225–226., regesztája: RA 147. sz.; *Zsoldos Attila*: Magyarország világi archontológiája 1000–1301. Bp., 2011. (História könyvtár. Kronológiák, adattárak 11.) 27. Az oklevélben szereplő Domonkost egyszerűen – ispánsága közelebbi megnevezése nélkül – *comes*nek címezik, ráadásul csak a zalai és nyitrai ispán után tüntetik fel, ezért véleményünk szerint felmerül a kérdés, hogy valóban az udvarispán hiányos említéséről, illetve, hogy csakugyan a mi Domonkosunkról van-e szó.

⁷ RA I/1. 152., 154. sz.; *Zsoldos A.*: Archontológia i. m. 27., 141.

– Domonkos monostorának nevezett, Szűz Mária tiszteltére felszentelt ciszterci apátságot. Esküje alól a pápától és III. Béla királytól kért és kapott feloldozást, amelynek értelmében 1194–1195 táján gazdagon, többek között 300 márka készpénzzel és nyolc környékbeli birtokkal adományozta meg – a monostor benépesítésére és felépítésére az országba hívott – heiligenkreuzi szerzeteseket.⁸ Az oklevél a korabeli gyakorlat szerint megemlíti, hogy az adományozásra felesége és fia beleegyezésével került sor, így tehát tudjuk, és ezen információk igen fontosak számunkra, hogy az irat lejegyzésekor házasságban élt, és fia – alkalmasint Bors, vagy annak később elhunyt, ismeretlen bátyja – már jogképes, azaz felnőtt korú volt. Domonkos neje egyébként a II. András uralkodása alatt készült iratokban is felbukkan, de nevét sajnos azok sem közlik, és származásával kapcsolatban sem árulnak el semmit.⁹

A szerfelett bőkezű *donatio* alighanem már önmagában is megmutatja, hogy Domonkos gyorsan magasba ívelő országnagyi karrierje mellett birtokvagyonra alapján is a világi elit legfelsőbb körébe tartozott. Uradalmi, falvai és földjei vélhetően legkevesebb hat megye, Vas, Sopron, Moson, Komárom területén, valamint Gömörben és a Miskolc nemzetség ősi fészkeül szolgáló Borsodban feküdtek, élete vége felé, számos magánadomány után is, gyaníthatóan közel 20 értékes birtoktest volt a kezén.¹⁰

1195 utáni sorsa és halálának időpontja nemkülönben problematikus kérdés. Egy teljesen keltezetlen, *intitulatio*ja alapján 1196–1202 közé datálható oklevelében Imre király, legalábbis látszólag, mint élő személyt említi. Az okmány keltét kiadásai 1200 tájára helyezik.¹¹ Domonkost a király azonban bánnak is nevezi, így tehát a főúr életben voltát és báni hivatalviselését illetően három lehetőség is felmerül:

1., Domonkos – az említett királyi parancslevél keltekor – még élt, és ő töltötte be a báni méltóságot; 2., élt, de már más ült a báni székhelyen – az oklevélből pedig *banatus*ával kapcsolatban valamilyen okból kimaradt az „egykori/volt” szó; 3., már elhunyt ekkorra, néhai – valamint báni méltóságviselése ebből értelemszerűen szintén véget ért – voltára azonban, lévén különösebb relevanciával nem bírt, ráadásul köztudomású dolognak számított – mint az egyébként elég gyakran előfordul okleveles anyagban más esetekben is – nem utaltak. Iván királyi vitéz ugyancsak keltezetlen, bizonyosan 1206–1219, ezen belül talán 1206 és 1210 között készült magánoklevelében Domonkost melleleg szintén élő személyként, és mint bánt említi, ami minden valószínűség szerint azonban itt is leginkább annak tudható be, hogy – ugyan-ezen gyakorlati okból kifolyólag – egyszerűen elhagyták neve mellől a néhai melléknevet.¹² Domonkos III. Ince pápa egyik 1207. február 26-án a kethelyi (más néven borsmonostori; ma Klostermarienbergr néven Mannersdorf an der Rabnitz; Répcekehely része, Burgenland, Ausztria) Boldogságos Szűz Mária ciszterci apátság javára kiadott bullájában ugyanis

– igaz csak nevének kezdőbetűjével említve, de kétségkívül vele azonosíthatóan –, elhunytként szerepel, halálának *ante quem*-je tehát, figyelembe véve, hogy a hír akkoriban legkevesebb körülbelül négy hét alatt juthatott Rómába, január végére tehető.¹³

Elhunytá időpontjának meghatározásánál rendelkezésünkre áll még egy forrásadat. Megbízhatósága szintén kérdéses, de már csak amiatt is érdemes kitérnünk rá, mert a kutatás eddig figyelmen kívül hagyta. Jelesül: 1225. évi megerősítő *privilegium*ában II. András király – ellentétben a magánoklevelében azt csak általánosságban, „pápa” megnevezéssel említett Domonkossal – „Ince pápa” (*dominus Innocentius papa*) személyében nevesíti is azon egyházfőt, aki bárót feloldozta a szentföldi zarándoklat teljesítésére tett fogadalma alól. A szóban forgó pápa azonosítása, illetve ebből következően, mint azt látni fogjuk, az információ hitelt érdemlő volt azonban korántsem olyan egyértelmű, mint azt elsőre, önkéntelenül gondolnánk. III. Ince tudniillik, aki kézenfekvő módon, elvben egyedüliként merülhet fel a kérdés kapcsán, 1198 februárjában, azaz 22 hónappal III. Béla király halála (1196. április 23.) után foglalta el Szent Péter székét, ugyanakkor a bán kiadványának vonatkozó mondata olyan értelmetlenül feltételez, hogy a király beleegyezésére és az egyházfő engedélyére kisebb időkülönbséggel került sor.¹⁴ Az is elképzelhető természetesen, hogy Domonkos előbb, 1192–1195 táján uralkodója jóváhagyását kérte az ügyben, majd annak birtokában – ezen rekonstrukciós elmélet szerint – már III. Béla elhunytát követően fordult a Szentszékhez kérelmével, amit aztán III. Ince teljesített számára. Gondolatkísérletünk helytállósága esetén tehát Domonkos 1198 tavaszán még élt, és citált oklevelét legkorábban azon hetekben, legkésőbb pedig 1207. januárban foglalták írásba. Egy másik, a fenti problémakör tekintetében mindenképp releváns, ha nem épp perdöntő adatunk alapján ugyanakkor kizárhatjuk, hogy az 1225-ben kelt királyi oklevél információöbblete – miszerint Domonkos (III.) Ince pápától nyert kánoni feloldozást fogadalma alól – megfelel a valóságnak.¹⁵ Kiadványában – szerencsénkre – a báró tudniillik azt is elmondja, hogy adományait „H” heiligenkreuzi apátnak és az ottani szerzeteseknek adta át, H kezdőbetűs nevű előljáró pedig csak egy ismeretes a 12. század utolsó harmadában az említett monostor élén: Henrik, akinek apáti működése 1149 és 1185 közöttre tehető.¹⁶ 1186-ban már utóda irányította

⁸ UB I. 29., hiányos tartalmi kivonata: *Szentpétery I.*: A borsmonostori i. m. 109–110.

⁹ UB I. 103–107., 126–127.

¹⁰ *Karácsonyi J.*: A magyar nemzetségek i. m. 822–823.

¹¹ UB I. 37.; RA I/1. 191. sz.

¹² UB I. 75–76.

¹³ UB I. 48.

¹⁴ III. Incét – eredeti nevén Lothario dConti di Segni bíborost – 1198. jan. 8-án választották meg, és febr. 22-én iktatatták be egyházfői hivatalába. *Thomas Frenz*: Papst Innozenz III. – Weichensteller der Geschichte Europas? (Einführung.) In: Papst Innozenz III. Weichensteller der Geschichte Europas. Interdisziplinäre Ringvorlesung an der Universität Passau. (Herausgegeben von Thomas Frenz.) Stuttgart, 2000. 7.

¹⁵ A kérdéses „Ince pápa” kilétének meghatározásakor még hipotetikus szóba jöhet III. Ince ellenpápa személyét kétséget kizáróan elvethetjük, lévén mindössze négy hónapos, névleges egyházfői működését (1179. szept. 29.–1180. jan.) csak Rómában ismerték el, és Magyarországon alkalmasint nem is tudtak megválasztásáról.

¹⁶ *Malachias Koll*: Das Stift Heiligenkreuz in Oesterreich W. U. W. W. mit den dazu gehörigen Pfarreyen und Besitzungen. Wien, 1834. 139.; *Urkunden des Cistercienser-Stiftes Heiligenkreuz im Wiener Walde. I.* (Herausgegeben

a kolostort, így tehát II. András 1225-ben kelt oklevelének értesülése bizonyosan téves: III. Ince nem lehet az a pápa, aki Domonkos folyamodványát helybenhagyta, és – mivel a *supplicatio* vélhetően azt is tartalmazta –, felmentette a fogadalom nem teljesítésének következményei alól. Újabb kérdés, hogy Domonkos oklevelének Henrik apátra vonatkozó kijelentése és az okirat kelte között van-e bármiféle összefüggés. Minthogy az előkelő bánnak címezi magát, a diploma készültét 1194–1198 közé lenne legindokoltabb helyezni, akkor viszont már régen nem Henrik volt az apát Heiligenkreuzban. Az ellentmondás – bár korántsem maradéktalanul megnyugtató módon – feloldható; lehetséges ugyanis, hogy Domonkos csak sok évvel később, Henrik utódának apátsága idején állítatott ki oklevelet *donatio*járól. Mindazonáltal ez esetben a két esemény, a főúr nagylelkű adománytetele és az annak keretében átadott javak hivatalos okiratban való megerősítése között gyanút keltően nagy, akár egy évtizedet is meghaladó időkülönbséget kell feltételeznünk. A dolog önmagában is feltűnő, annál is inkább, mert az is magyarázatra szorulna, hogy a Magyarországra költözött ciszterci barátok –, akik számára fontosabb ügyeik, különösen pedig jogaik és vagyontárgyaik írásba foglaltatása evidencia és régi, bevett gyakorlat volt –, miért vártak ilyen sok ideig kapott adományaik oklevelben való megerősítésével. Noha vitathatatlanul jóval kisebb a valószínűsége, meglátásunk szerint kategorikusan azt sem zárhatjuk ki – és amennyiben a felvetés helytálló, az kiküszöbölné az adományozás megtörténte és Domonkos oklevelének kiadása közötti amúgy legalább nyolc-kilenc évnnyi időkülönbséget –, hogy az országnagy korábban, az 1170-es évek legvégén, vagy 1184–1185 folyamán is viselte a báni méltóságot, és a monostor alapítása akkor ment végbe.

Kinek a rokona? Az eddigi megoldási javaslatok

Domonkos életútjának és a borsmonostori apátság megalapításának talán kicsit hosszúra nyúlt bemutatása után ideje rátérnünk fő témánkra, a báró és az uralkodóház 12. század végén élt tagjai, illetve konkrétan III. Béla rokonságának kérdésére. A genealógiai talányra elsőként Wertner Mór figyelte fel.¹⁷ A kiváló, főként épp a származástan segédtudományában jeleskedett történész több munkájában is érintette a problémát, de a rokoni kapcsolat konstatálásán túl eredményre nem jutott, és feltételes megoldási javaslatot sem fogalmazott meg. Egy 1901-ben megjelent tanulmányában ugyanakkor úgy vélekedett, hogy a királyi család és az előkelő között „sógorsági összeköttetés” állt fenn, azaz Domonkos az Árpádoknak nem vér szerinti rokona lehetett, hanem házasság révén került velük atyafiságba.¹⁸ E megállapítását minden bizonnyal a *cognatus* szó szűkített jelentéstartalmára alapozta; érdemes megismételnünk: a kora középkorban a

szót inkább, de azért messze nem kizárólagosan a házassági rokoni körbe tartozó személyek (após, anyós, sógor, sógornő, esetleg nász, nászasszony és azok legközelebbi vérrokonai) vonatkozásában használták.¹⁹

Kis Bálint az Árpád-dinasztia és a magyar világi elit családi kapcsolatairól 1895-ben közzé tett feldolgozásában még részletesebben járta körül a kérdést.²⁰ A rokonság mibenlétét illetően is tovább ment, sőt, két alternatívát is felvetett. Egyfelől – számolva a bán az Árpádoktól való kézenfekvő és nagyon is lehetséges nőági leszármazásának eshetőségével – elképzelhetőnek tartotta, hogy Domonkos és III. Béla sokadfokú unokatestvérek voltak, és a távoli rokonság a főúr vonatkozásában Hont-Pázmány nembeli Lampert ispán és egy magyar hercegnő, I. Béla leánya (?) talán az 1080-as évek dereka tájára datálható frigyére, illetve a báró egy, az abból született felmenőjére vezethető vissza.²¹ Kis másrészt felhívta a figyelmet arra, hogy a rokoni kapocs eredete elvileg egy külsőországbeli – mindenekelőtt orosz, szerb vagy görög – közös elődük nemkülönben lehetett, olyképpen, hogy leányait, valamint, kiegészítve a gondolatmenetet: esetleg leányát és egy közeli – oldalági – vérségi hozzátartozóját (például unokahúgát) III. Béla, illetőleg a Miskolc nemzetségbeli báró valamely egyenes ági felmenője vette nőül, azaz a két nő a király és Domonkos nagy-, netán dédanyjaik voltak. Ezt, miként a kutató vélte, közvetve Bors ispán hitvesének esetleges bizánci vagy balkáni származása, és ezen úrnő apjának, tehát Bors apósának, a rejtélyes kilétű Velek hercegnek a személye is alátámasztani látszik.²² Megítélésünk szerint mindkét megoldási javaslat érdemes a behatóbb vizsgálatra, de az első felvetés jóval kisebb valószínűséggel bír, Domonkos I. Bélától vagy annak valamely egyenes ági fiutódától – Lampert révén – való leszármazása ugyanis nem bizonyítható és szerfelett kétséges is. A probléma tekintetében jóformán mellékes, hogy Lampert ispán Árpád-házbéli nejeinek melyik királyunk volt az atyja – a családtörténeti kutatás I. Béla mellett, kronológiai-nemzedékrendi megfontolások alapján I. Géza szülőségét valószínűsíti, de véleményünk szerint az előkelő apósaként I. László király szintúgy számba jöhet.²³ A fontosabb, sőt a döntő kérdés tudniillik az, hogy vajon a hercegnő és Lampert egybekelése után minden bizonnyal legalább száz évvel később lejegyzett oklevél készítője, az akkori uralkodó, III. Béla, vagy akár maga Domonkos bán egyáltalán mekkora valószínűséggel tudhatta, hogy a báró egy néhai magyar királyt tisztelhet ősei között, és amennyiben arról csakugyan tudomással bírt, egy ennyire távoli,

von Johann Nepomuk Weis.) Wien, 1856. (Oesterreichische Geschichts-Quellen XI.) 7., 13. (No 5., 10.)

¹⁷ Wertner M.: Az Árpádok családi i. m. 593–596.

¹⁸ Wertner M.: Az árpádok orszá- és udvarbírák i. m. 12. Ld. még: *Uő*: Az Árpádok bányok. Meghatározások és helyreigazítások. *Századok*, 43 (1909) 5. sz. 384.

¹⁹ Lexicon Latinitatis Medii Aevi Hungariae. Vol. II. C. (Fasc. 1-3.) (Ad edendum praeparavit Iván Boronkai.) Bp., 1991. 167–168.

²⁰ Kis Bálint, *baczka-madarasi*: Az Árpádok királyi vére Magyarország családaiiban. 57 nemzedék-rendi táblával. Bp., 1895. 6–8.

²¹ Kis B.: Az Árpádok királyi i. m. 7.

²² Kis B.: Az Árpádok királyi i. m. 7. Velek *dux* kilétére: *Kádár Tamás*: Az uralkodóházzal vérrokonai kapcsolatban nem álló világi előkelők hercegi titulusa és címhasználat a kora középkori Magyarországon. *Turul*, 91 (2018) 4. sz. 126–128.

²³ *Vajay Szabolcs*: I. Géza király családja. *Turul*, 79 (2006) 1–2. sz. 32–39., itt: 33–34. A korábbi, az ismeretlen nevű hercegnőt I. Béla leányaként meghatározó véleményekre: Wertner M.: Az Árpádok i. m. 169–174., főként 169–172.; *Karácsonyi J.*: A magyar nemzetségek i. m. 637.

vélhetően legkevesebb harmadízi rokonság – sokkal inkább ködös emléke, mintsem köztudomású ténye – jelentett-e olyan momentumot, amelyet érdemesnek találtak rá, hogy a *privilegium* szövegében – kétszer is – megemlítsék. Nem erősíti a feltevést az sem, hogy Domonkos szüleiről semmit sem tudunk, következésképp, források hiányában Lampert-től, illetve királyi születésű házastársától való leszármazása igazolhatatlan teória csupán, és alkalmasint az is marad. Ha az udvarispán és későbbi bán, valamint III. Béla mégis vér szerinti rokonok voltak, közös felmenőjüket feltételezhetően egy hozzájuk közelebb eső generáció tagjai, nagy-, vagy esetleg dédszüleik körében kell keresnünk.

A rokoni kapcsolat eredetül szolgáló előd – ebben már maradéktalanul egyetérthetünk Kis Bálinttal – természetesen lehetett egy nem magyar etnikumú fejedelmi személy is, és a vizsgált rokonság mibenléte abban állt, hogy ezen férfi, vagy, kisebb valószínűséggel, de teljesen nem kizárhatóan nő leánygyermekai voltak Béla király és kedvelt főembere nagy-, vagy dédszülei. A felmerülő megoldási eshetőségek tárgyalását kezdjük ezen alternatívával. III. Béla édesanyjának, Eufrozina királynénak női családtagjai aligha jöhetnek számításba, ugyanis bár hat nővérét is ismerjük, nincs tudomásunk ugyanis róla, hogy bármelyikük egyáltalán járt volna Magyarországon. Ilona szerb hercegnő, II. Béla hitvese, illetve II. Géza király anyja és családja ugyanakkor már igen nagy valószínűséggel vetődik fel: egyrészt mert az 1120-as évek végén a magyar–szerb politikai kapcsolatok szerfelett megélnékültek, és a két ország uralkodói, illetve hatalmi elitjeik tagjai évtizedekig rendkívül jó, meg-megújuló szövetségi kapcsolatot ápoltak egymással, másfelől alkalmasint szükségtelen részleteznünk azon rendkívüli, jóformán egyedülálló jelentőségű szerepet, amelyet a királyné fivére, a nádori és a báni hivatalokba emelkedett, és a két tisztséget ráadásul egyidejűleg viselt Belus/Beloš ugyanezen időben, II. Béla, majd főként II. Géza mellett, mintegy másfél évtizeden át a magyar kormányzatban betöltött.²⁴ A két uralkodócsalád és udvar közötti szoros összeköttetés megmutatkozott abban is, hogy 1134-ben Belus és Ilona testvérét, Máriát – I. Sobeslav cseh fejedelem megkeresése nyomán – a magyar király közreműködésével jegyezték el II. Konrád znojmoi herceggel.²⁵ Belus bán személye kapcsán egy újabb elvi eshetőséggel gyarapíthatjuk a III. Béla és Domonkos állítólagos rokonsága eredetét illetően felmerülő alternatívák körét: jelesül azt is elképzelhetőnek tartjuk, hogy az maga a szerb származású nádor volt, mivel egyik leányát talán báni méltóságbeli utóda vette feleségül, vagy – és ebben az esetben Domonkos

verrokonosságban állt mindkét dinasztiával – a főurat Belus leánya hozta világra. Nézetünk szerint az utóbbi lehetőség sem vethető el, a korrendi megfontolások legalábbis – mint-hogy Belus valószínűleg 1105–1115 táján született – nem mondanak ellent annak.

Tárgyunk vizsgálata során nem feledkezhetünk meg az uralkodása legutolsó éveiben II. István ellen szervezett udvari összeesküvés egyik rejtélyes főszereplőjének a személyéről sem. A pártütő mozgalomról a 14. századi krónikakompozíció 158. fejezete számol be, amely szerint az Istvánnal elégedetlen főurak egy csoportja, dacára annak, hogy az ország előkelői – elvileg közös, egybehangzó akarattal – nem sokkal korábban a saját fiúgyermek születéséről már lemondott uralkodó örökösül annak unokaöccsét, Zsófia hercegnő Saul nevű fiát jelölték ki és fogadták el, amikor István ismét, súlyos, egyenesen közeli halálával fenyegető betegségbe esett, két társukat, bizonyos Bors ispánt és Ivánt királlyá választották.²⁶ II. István azonban csakhamar visszanyerte az egészségét, és menten, kemény kézzel felszámolta a szervezkedést: Ivánt lefejeztette, Borsot pedig – azzal együtt, hogy utódait mindörökre és egyetemlegesen kitiltotta a királyi udvarból – a Bizánci Birodalomba száműzte. A puccskísérlet nevesített vezetői, vagy valójában – mivel a krónika elbeszélése alapján ezen lehetőség sem zárható ki: a mozgalom közelebről nem ismert valódi irányítói által felhasznált, majd cserben hagyott, balszerencsés – áldozatai megbüntetésében mutatkozó különbségtétel mindenképp szembeötlő: komolyabban szóba jöhető eshetőségnek tűnik nevezetesen, hogy Bors azért részesült összehasonlíthatatlanul kegyesebb, az életét megkímélő elbírálásban, mert a király atyafiságához tartozott, mi több, esetleg azzal vér szerinti rokonságban is állt. Gyanút ébreszt a számkivetésre ítélt Bors ispán Domonkos bán nagyjából száz esztendővel később élt fiáival megegyező neve is, így, együtt, határozottan csábító a gondolat tehát, hogy az 1129 dereka táján királlyá választott Bors Domonkos bánnak egyenes ági felmenője, közelebről talán apja vagy nagyapja volt. Ezen megoldási javaslat Vajay Szabolcs nevéhez fűződik, aki úgy vélte, hogy a II. István ellen fellázadt, vagy túlbuzgó hívei és előkelőtársai által trónkövetelőként fellépített Bors I. Géza és második, bizánci származású hitvese – forrásainkban nem szereplő – leánya, valamint egy Miskolc nembeli, talán szintén Bors nevű nagybirtokos gyermekeként született, azaz II. István és II. Béla királlyal egyaránt elsőfokú unokatestvéri rokonságban állt. A feltevés helytállóságát azonban két figyelmen kívül nem hagyható, sőt meglátásunk szerint számottevő relevanciával bíró körülmény is megkérdőjelezni látszik. Egyfelől legkevésbé sem támogatja azt, sőt, sokkal inkább kétségeket támaszt vele kapcsolatban, hogy míg a krónikaszerkesztmény Saul és II. István rokoni összeköttetésének mibenlétét, jelesül – édesanyját is megnevezve – a herceg leányági leszármazotti voltát részletesebben rögzíti, addig Borsra nézvést e tekintetben semmit sem

²⁴ Makk Ferenc: Megjegyzések II. Béla történetéhez. *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica*. 40 (1972) 45.; Farkas Csaba: A basileus unokahúga. *Fons*, 23 (2016) 1. sz. 90–92., 111–116. Beloš nádor és bán pályarajzára ld. Makk Ferenc: Belus. (Szócikk.) In: Korai magyar történeti lexikon (9–14. század). (Főszerk. Kristó Gyula.) Bp., 1994. (a továbbiakban: KMTL) 96.; Szabados György: Belos bán. In: Szürke eminenciások a magyar történelemben. (Szerk. Szentpéteri József.) H. n. [Bp.], 2003. 8–9.

²⁵ Prágai Kozma: A csehek krónikája és folytatásai. (Fordította, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Somogyi Andrea.) In: Írott források az 1116–1205 közötti magyar történelemről. (Az előszót írta, a szövegeket válogatta, a kötetet szerkesztette Thoroczkay Gábor.) Szeged, 2018. (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 28., a továbbiakban: ÍF 1116) 20.

²⁶ *Chronici Hungarici compositio saeculi XIV*. In: *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum*. I. (Edendo operi praefuit Emericus Szentpétery.) Bp., 1937. (a továbbiakban: SRH I.) 444.

áru el, a királyi házzal való esetleges rokonságára, csakúgy mint egyébként a királytársául választott Iván úr esetében, még csak utalást sem tesz.²⁷ Másrészt mintegy önkéntelenül merül fel és nem megválaszolható a kérdés, hogy utódai miként tudták elérni az őket elvileg kollektíven és „örökletesen” sújtó büntetés, az udvarból való kitiltásuk visszavonását, tetejébe – emberi számítás szerint – talán már a II. István halála után a főhatalmat és trónt megszerzett, következésképp ellenlábás II. Béla, vagy annak fia, II. Géza uralkodása alatt, ugyanis mint azt láttuk, Domonkos legkésőbb 1180-as évektől az ország világi elitjének legfelsőbb köréhez tartozott, és ispáni, valamint nagybárai tisztségeket töltött be. Mindezek fényében magunk úgy gondoljuk, Domonkos bán és a nemzeti dinasztia rokonságának eredete lehet a fenti, Vajay-féle elmélet is, de valószínűsége alighanem csekélyebb az egyéb, tárgyalt magyarázatokéhoz képest.

Jóllehet meggyőződésünk szerint okkal tulajdoníthatunk jelentőséget neki, eddig csupán rövidebben és más aspektusból ejtettünk szót arról, hogy okleveleink konkrétan milyen szavakat, illetve birtokos jelzős szintagmákat használnak a rokonság megnevezésére. Mint tudjuk, mind a négy okiratban a *cognatus* szó szerepel, ami talán nem pusztán véletlen, és többletinformációt is rejthet. Ha ugyanis Domonkos és III. Béla unokatestvérek lettek volna, joggal várhatnánk, hogy az oklevélben ne az általános, talán megkockáztathatjuk: kissé semmitmondó „rokonunk/atyafink” szerkezet álljon, ami azonfelül, hogy nem épp szabatos szövegezés, a vélelmezett vérrokonság vonatkozásában is jobbára növeli, mintsem oszlatja a bizonytalanságot. Ugyanez elmondható abban az esetben is, ha az uralkodó és a bán között közelebbi házassági rokonság volt: ilyenformán csaknem biztosan kizárhatjuk, hogy Domonkos a király veje, netán nőtestvérenek férje, azaz sógora lett volna. Az idevonható okleveles analógiák ugyanis, bár jóformán elhanyagolható számúak, az 1190-es évektől időben jelentősen távol esnek, és felettébb szórványosak is, végtére mégis inkább arra mutatnak, hogy az Árpád-házi uralkodók, illetve nevükben a központi kormányzati írásszerv munkatársai, amennyiben az adott kiadványban megemlégték a király, vagy esetleg annak egyik előde valamely – viszonylag – közelebbi házassági férfi- vagy nőrokonát (após-anyós, sógor-sógornő, vő-meny), úgy a családi kapcsolatra nem a tágabb jelentésű *cognatus* szóval, vagy egyéb más azonos/hasonló értelmű főnévvel utaltak, hanem annak mibenlétét konkrétan jelölték meg (*socer-socrus, gener-nurus, stb.*).²⁸ A kérdés vizsgálatánál felhasználható azon okleveles

²⁷ Bors és Iván királyválasztásának ténye ugyanakkor tagadhatatlanul azt sejteti, hogy mégiscsak rokonság, és inkább vér szerinti rokoni kapcsolat kötötte őket az Árpád-házhoz. Kiválasztásuk vagy saját kezdeményezésből eredő trónigényük szempontjából mindenesetre – amennyiben valóban I. Béla leszármazottainak mondhatták magukat – a korabeli közgondolkodás szerint a vérségi kötelék nagyon komoly súllyal eshetett latba. Az 1129 táján kiobbant főúri pártütések történetére ld. *Kádár Tamás*: Saul herceg, Bors ispán és Iván úr. Megjegyzések, észrevételek a II. István király uralkodása vége körüli trónküzdelmek történetéhez. *Századok*, 151 (2017) 4. sz. 787–808.

²⁸ A néhány forrásadat a következő: I. László vejének, Jaroszlav orosz hercegnek (1091): ld. *Baumgarten Ferenc*: A saint-gillesi apátság összeköttetései Magyarországgal. Diplomatikai tanulmány. *Századok*, 40 [1906] 5.

adatok, amelyek esetében az okmány szövege világosan közli a rokonság mibenlétét is, ugyanakkor sajnos kivétel nélkül az adott király egy-egy fejedelmi születésű, tehát valamelyik térségünkbeli dinasztiaiból származott rokonával kapcsolatosak, így jó okunk van gyanítani, hogy a magyar kancellária, tekintettel az érintett személyek – zömében egyébként maguk is uralkodók vagy azok házastársai – rendkívül magas közjogi-társadalmi rangjára, külön figyelmet fordított a családi összeköttetés pontos megnevezésére. Következésképp a szóban forgó adatok Domonkos vagy más magyarországi előkelő és az Árpádok közötti rokonság e tekintetbeni összevetésére, főként pedig határozott kijelentés megfogalmazására aligha, vagy csak igen korlátozottan felelnek meg.

Egy új megoldási alternatíva: Antiochiai Alíz

Mindezek után térjünk rá annak a megvizsgálására, hogy a korábbi genealógiai szakirodalom fenti javaslatain kívül az Árpád-ház szertágazó családfáján és kiterjedt rokonságában találunk-e még olyan személyt, aki révén Domonkos bán és udvarbíró, valamint fiát esetleg – egyelőre hipotetikusan – III. Bélához kapcsolhatnánk. Amennyiben alábbi feltevésünk helytálló, nem is feltétlenül szükséges a korábbi nemzedékek, Béla apai és anyai felmenői körében keresgelnünk, a király kortársai között mindjárt akad is egy alaposabb megfontolásra érdemes jelölt, aki épp az annak

sz. 403–406., regesztája: RA I/1. 24. sz.), V. István nápolyi, bizánci, lengyel, orosz, bolgár és szerb férfitrokonainak, sógorainak, vejeinek (1271: Árpád-kori új okmánytár. [Codex diplomaticus Arpadianus continuatus.] III. [Közzé teszi Wenzel Gusztáv.] Pest, 1862. [Magyar Történelmi Emlékek. Első osztály. 8.] 247–255., kivonata: RA II/1. 2094. sz.), valamint IV. László király apósának, I. Károly nápolyi uralkodónak az említése (1279: CDCr. VI. 329–330., regesztája: RA II/2–3. 2974. sz.). Végezetül, de nem utolsósorban III. András második apósának, I. Albert osztrák és stájer herceg, német király magyarországi okleveles említései is ide vonhatók, akit András – egy kivételt leszámítva, amikor konkrétan is apósának mondja –, mindannyiszor legkedvesebb atyjának nevezi okleveleiben, nyilvánvalóan a *socer* szó használata helyett, megkülönböztetett tisztelete jeléül (1296: A Pécz nemzetség apponyi ágának az Apponyi grófok családi levéltárában őrzött oklevelei. I. [Szerk. Kammerer Ernő.] Bp., 1906. 30–33., kivonata: RA II/4. 4088. sz., 1297: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. VI/2. [Studio et opera Georgii Fejér.] Buda, 1830. 75–79., regesztája: RA II/4. 4144. sz., 71–72., regesztája: 4145. sz., 1298: 124–125., kivonata: RA II/4. 4176. sz., 1299: Árpád-kori új okmánytár. [Codex diplomaticus Arpadianus continuatus.] V. [Közzé teszi Wenzel Gusztáv.] Pest, 1864. [Magyar Történelmi Emlékek. Első osztály. 10.] 204–206., regesztája: 4211. sz., RA II/4. 221–222. [4243. sz.]). Ugyanakkor, 13. századi okleveleink között, nézetünket legalábbis látszólag megcáfoló ellenpéldákat is találunk (ld. é. n. [1214]: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. III/1. [Studio et opera Georgii Fejér.] Buda, 1829. 163–166., tartalmi kivonata: RA I/1. 294. sz.; 1289: CDCr. VI. 653–654., regesztája: RA II/2–3. 3520. sz.). Az első irat II. András III. Incéhez intézett, csak a pápa átírásában és feltehetőleg rövidített formában fennmaradt levele, amelynek – tehát korántsem melleleg módon – valószínűleg hiányos szövegében a király nemhogy nem utal a kalocsai érsekkel fennálló, közeli rokonságára, de – talán, hogy így is éreztesse az iránti nagy neheztlenségét – néven se nevezi a metropolitát. Ami pedig IV. László hivatkozott, 1289. évi oklevelét illeti, könnyen elképzelhető, hogy az oklevél szövegezője, minthogy II. Károly, a magyar uralkodó sógora mellett az előbbi fiait is említi, egyszerűbbnek látta László nápolyi atyafiságát egybevéve, a *cognatos nostros* szerkezettel jelölni.

elhunyttát követő években tűnik fel forrásainkban, illetve akit egy német kútfőnk Béla király végakarata kapcsán említ. Az egykorú és a magyar történesek tekintetében általában elég jól értesült Kölni Királykrónika tudósítása szerint: „Bela rex Ungariae vitam decedens duos reliquit filios, Hemmeradum et Andream. Quorum priori regnum dedit et filiam principis Antiochiae, alteri quedam castella et predia magna atque ad peregrationem Iherosolimitanam, quam ipse voverat, peragendam infinitam pecuniam.” Forrásunk idézett mondatával a szöveg szó szerint értelmezése esetén két problémánk is van; a közlések tárgyunkkal való, nézetünk szerint szoros összefüggésére az alábbiakban mutatunk rá. Egyrészt a *do* ige szinte értelmezhetetlen mind a Magyar Királyság, mind pedig az antiochiai hercegnő vonatkozásában: a trónt, az országot és az uralkodói főhatalmat az atyjuk (esetleg nagyatyjuk, bátyjuk vagy unokafivérük) helyét elfoglaló-átvevő utódok az elődtől nem megkapni, hanem megörökölni szokták, és, ez aligha szorul bizonygatásra, még akkor sem beszélhetünk egy ország feletti uralom mintegy adományként való átadásáról-átvételéről, amennyiben az utód személyéről – valamely kivételes okból – az előző uralkodó hozott döntést. Másrészt, az antiochiai hercegnő kapcsán a *do* használatá úgyszintén különös, tekintve, a krónika fenti információja azt jelentené, hogy III. Béla a sógornője felett egyfajta rendelkezési joggal bírt. Alíz hercegnő, mert minden bizonnyal Anna királyné hűgáról lehet szó, kétségkívül Magyarországon, valószínűleg a királyi udvarban élt, legkésőbb 1194–1195 tája óta, akkoriban azonban már bőven felnőtt korú volt, sőt, legkevesebb a 20-es éveinek második felében járt, ezért úgy gondoljuk, hogy a Kölni Királykrónika ezen, a király Alíz személye felett gyakorolt mintegy *pater familias*-i hatalmát sugalló értesülésének nem adhatunk hitelt.²⁹ A közlés helytállóságát egyenesen cáfolni látszik azon tény, hogy Imre király

²⁹ A genealógiai szakirodalomban felmerült olyan vélemény, miszerint Alíz Rajnald fejedelem második, Stephanie de Milly nablusi és transzjordániai úrnővel kötött házasságának gyümölcse (<https://fmg.ac/Projects/MedLands/MODENA,%20FERRARA.htm#ObizzoIEdied1193A>; hozzáférés: 2019. máj. 17.), azaz Anna királynénak féltestvére volt, forrásaink alapján azonban ezt bizton kizárhatjuk: egyfelől Albericus Trium Fontium – tévesen, vagy másik (eredeti?) nevén Alaidénak nevezve – Konstancia fejedelemné és Rajnald harmadik leányaként említi: „De qua domna [Constantia, principissa Antiochiae] tres genuit filias, quarum primam habuit imperator Constantinopolitanus Manuel, et ex ea genuit Alexium, de quo premissus; secundam Agnetem nomine duxit rex Bela predictus de Hungaria, et genuit Haymericum et Andream fratres et reges et duas reginas, Comnstantiam de Boemia, et Margaretam de Grecia. Tertiam principis Raynoldi filiam, nomine Alaydem, duxit marchisius Eystensis in Italia.” (Chronica Albrici monachi Trium Fontium. In: Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum. Scriptorum. XXIII. [Edidit Georgius Heinricus Pertz.] Hannover, 1874. 849–850.), másfelől Bernardus Thesaurarius tudósítása szerint Rajnald és Stephanie életközössége gyermektelen maradt (Bernardi Thesaurarii Liber de acquisitione Terras Sanctae ab anno MXCV usque ad annum circiter MCCXXX. In: Rerum Italicarum Scriptores. VII. [Collegit, ordinavit et et preafationibus auxit Ludovicus Antonius Muratorius.] Milánó, 1725. [a továbbiakban: Bernardi Thesaurarii Liber] 770.), vagy talán hozzátehetjük: legalábbis abból az apát túlélő utód nem született. Megfontolandó továbbá az is, hogy Anna királyné és apja 1170 utáni kapcsolatáról semmit sem tudunk, és sokkal valószínűbbnek tartható, hogy a királyné hűga Anna életében, azaz 1185 előtt jött Magyarországra.

Konstancia aragóniai hercegnővel lépett házasságra, ráadásul a frigy megkötésére az újabb kutatási eredmények szerint még jóval 1196 októbere előtt, legvalószínűbben július–augusztus folyamán, de végtére az sem kizárható, hogy talán még III. Béla életében került sor.³⁰ Imre és Konstancia egybekelése alkalmasint már 1195–1196 fordulóján letárgyalt és elboronált ügy volt a két udvar között, valamint a házasság előkészítésében – ha nem épp ő maga kezdeményzte azt – III. Béla is tevékeny szerepet vállalt, de az is ellene szól német kútfőnk a király idősebb fia és sógornője tervezett nászára vonatkozó állításának, hogy Alíz és Imre olyan közeli, jelesül másodfokú vérrokonságban állt egymással, amelyre a felmentés kieszközlése szinte teljeséggel lehetetlen feladat lett volna.³¹

Kristó Gyula felfigyelt a Kölni Királykrónika inkriminált közlésére, és az ellentmondást azon feltételezéssel magyarázta, hogy a szövegbe Konstancia hazája, Aragónia neve helyett elírás folytán, azaz tévesen került az *Antiochia* szó.³² A forrásrészlet újabb fordításának közreadója, Körmendi Tamás – alkalmasint a nagy tekintélyű előd vélekedésének hatására – szövegromlás eredményének gondolta az ellentmondást. Mindkét indoklásjavaslat önmagában is megkérdőjelezhető, szerfelett valószínűtlen felvetés, amelyet, nem túlzás: romba dönt azon tény, hogy kútfőnk fejedelemnek (*princeps*), nem pedig királynak nevezi a hercegnő atyját. Aragónia ilyenformán, lévén uralkodói 1035 óta – folyamatosan – királyi címet viseltek, szóba sem jöhet, Antiochia ellenben, főként azzal együtt, hogy a fejedelmi titulus meglehetősen ritkának számított a keresztény világhoz tartozó középkori államok uralkodói körében, tökéletesen beleillik a képbe. Ezen túl könnyen belátható: már az „Aragónia” országnév „Antiochiá”-vá romlása is elég bajosan képzelhető el, az viszont, hogy a – Kristó, illetve Körmendi vélekedéséből elvileg következő – *rex* főnév helyett bármilyen okból a *princeps* szó került volna citált textusba, jóformán képtelenségnek tűnik. Egy korabeli másik forrásunk tanúsága szerint mindazonáltal legalábbis gyaníthatjuk, hogy III. Bélát valóban komolyan foglalkoztatta Magyarországra költözött sógornője sorsa, és – ha nem is éppen Imrével való összeházasítása és így jövőendő királynévá tétele révén – gondoskodott, vagy mindenesetre gondoskodni kívánt Alíz hercegnő fejedelmi származásához méltó státuszáról, egzisztenciájáról és jövőjéről. III. Ince pápa 1198. június 16-án kelt brevéjében Alíz kérésére megerősítette őt Imre

³⁰ *Anderle Ádám*: Aragóniai Konstancia a spanyol történetírásban. *Világtörténet*, 16 (1994) 1., tavasz-nyár, 33.; *Szabados György*: Imre király házassága, aranybullája. *Századok*, 136 (2002) 2. sz. 341–344.; *Kádár Tamás*: A külföldi uralkodóházak tagjai, a külhoni hűbéres fejedelmek, valamint egyházi főméltóságok és a pápai legátusok tartózkodásai Magyarországon 1000–1205 között. In: *Történeti tanulmányok*. XXVI. (Szerk. Bárány Attila–Novák Ádám–Szakács János.) Debrecen, 2018. 79.

³¹ Schier Pál Sixtus és Wertner Mór azt a véleményt képviselte, hogy Alíz édesanyja nem Konstancia volt, hanem Rajnald későbbi házasságainak egyikéből született, illetve, hogy a hercegnőt kisgyermekként, 1185 előtt Magyarországra hozták és – III. Béla akaratából – eljegyezték Imre trónörökösével (*Wertner M.*: *Az Árpádok családi i. m.* 368.).

³² III. Béla emlékezete. (A szöveganyagot válogatta, fordította, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Kristó Gyula–Makk Ferenc.) H. n. [Bp.], 1981. (Bibliotheca Historica.) 23., 195.: 496. jegyz.; Kölni Királykrónika. (Fordította, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Körmendi Tamás.) In: *ÍF* 1116, 489.: 2623. jegyz.

királytól kapott adományai: jelesül évi 400 márka járadék élvezetében, valamint 100 háznép szolgálta, egy Tornai nevű, és további négy – fájaldalmunkra ismeretlen – falu birtokában, illetve azokra nézvést szentszéki védelmet ígért neki.³³ Imre ezen tételeken túl arra is kötelezte magát, hogy a 400 márka mellett, ugyancsak évente, rangjához illő ruházatot, és a talányos megfogalmazás szerint: „minden egyebet” is – vélhetően amire annak szüksége lehet – biztosít nagynénjének. Imre és öccse, András herceg anyai nagynénje a jelek szerint tehát Béla halálát követően is Magyarországon maradt. Azt – nemkülönben sajnálatos módon – legfeljebb csak találgatni tudjuk, hogy mióta tartózkodott hazánkban, mivel forrásaink gyermek- és fiatalkora tekintetében semmit sem árulnak el, egy igen tág időintervallummal kell számolnunk. Alighanem már 1172 derekán vagy második felében magyar földre érkezett, amikor Béla kilenc év után – feltehetőleg oldalán hitvesével – Bizáncból hazatért, és elfoglalta elődei megüresedett trónját. Aliz néhány évvel korábban, talán édesanyjuk, Konstancia fejedelemné 1168–1169-re tehető elhunytá után költözhetett Bizáncba, ahol féltestvérük, Mária – I. Mánuel baszileiosz házastársaként – a császárnéi trónon ült.³⁴ A hercegnő legkésőbb minden bizonnyal 1182 dereka táján, Mária császárné bukása és meggyilkolása, illetve Andronikosz Komnénosz erőszakos hatalomátvétele után jött, vagy inkább menekült Magyarországra.³⁵ Végül soron egy évtizeddel későbbi idetelepülését sem zárhatjuk ki, úgy látjuk azonban, hogy arra nagy valószínűség szerint még magyar királynévá lett nővére, Anna életében, azaz 1184 vége előtt került sor.³⁶

Amennyiben az imént írtakban igazunk van, az 1190-es évek első felében Aliz úrnő már legkevesebb 10 esztendeje Magyarországon élt. Minthogy ahhoz szinte kétség sem fér, hogy Châtillon Rajnald (Renald) és Konstancia antiochiai fejedelemné házasságából, nem pedig a hírhedt burgundiai kereszties kalandorlovag második, Stephanie de Milly nablusi úrnővel kötött frigyéből született, világra jöttét 1156–1160 közé helyezhetjük, következésképp III. Béla halálakor legalább 36 éves volt.³⁷ Ez szintén ellene szól, hogy a halálára

készülő uralkodó Aliz hercegnőt össze kívánta volna házasítani a nála mellel 10–13 évvel fiatalabb Imrével. Hogy a hercegnő 1198 tavaszán már felnőtt korú volt, két momentum is alátámasztja. Egyfelől egy 10–13 éves, vagy még fiatalabb, még nem jogképes leányt Imre aligha részeltetett volna ilyen bőkezű adományban, másrészt a pápai oklevél elárulja, hogy maga fordult a Szentszékhez a *donatio* védelmét kérve, ez ugyancsak önálló jogi cselekvőképességét, következőképp felnőttkorúságát sejteti, III. Ince pedig – emberi számítás szerint – tudomással bírván életkoráról, „*mulier*”-nek, azaz asszonynak nevezi brevéjében.³⁸

A hercegnő végül – talán három évtized múltán – második hazájából is elköltözött: 1204 elején ugyanis az északi-italiai Esteben férjhez ment Azzo volt ferrarai podestához, az estei őgrófság reménybeli örököséhez.³⁹ Aliz – tudomásunk szerinti – első házasságkötésének rendkívül kései, 40-es évei közepére tehető volta, valamint az, hogy azt megelőzően talán három évtizedig felnőtt nőként úgy élt Magyarországon – mert pozitív, az ellenkezőjét bizonyító források hiányában egyelőre ezt kell vélnünk –, hogy nem kötötték be a fejét, egy meglehetősen szokatlan, sőt túlzás nélkül valószínűtlennek mondható életpályát feltételezne esetében. Hozzátehetjük ehhez még azt is, hogy Azzo minden bizonnyal annak reményében vezette oltárhoz a kor fogalmai szerint a matróna kor határán lévő hercegnőt, hogy az még gyermekeket szülhet neki, és talán emiatt informálódott is jövődöbélje előéletéről. Egy 42–45 év felett még pártában lévő nő házastársul választása, még ha az olyan előkelő származással és rokonsággal is büszkélkedhetett, mint Aliz, komoly kockázatokat rejtett reprodukciós szempontból, és az alighanem az olasz férjjelölt számára is fontos tényező lehetett, lévén az idő szerint, jöllehet kétszer is megnősült, csak két kiskorú gyereke – egy fiú és egy leány – volt.⁴⁰ Egész más lenne ugyanakkor a helyzet, ha III. Béla sógornője Magyarországon már házasságra lépett, és főként, ha abból utódok is születtek volna. Szintén megfontolandó adalék, hogy Aliz Itáliában 1204 és 1212 között legalább két ízben is szült, és mindkét ismert gyermeke egészségesen jött a világra, valamint túl is élte a csecsemőkort, ami – figyelembe véve a megtermékenyülési képességgel kapcsolatos biológiai törvényszerűségeket – megint csak azt látszik valószínűsíteni, hogy már korábban, magyarországi élete során is lehettek terhességei.⁴¹ A fenti adatok, valamint Domonkos bánnal kapcsolatos ismereteink alapján véleményünk szerint felvethető, és – a lehetőségekhez mérten – behatóbb vizsgálatra érdemes, hogy Béla király vajon nem sógornője révén állt-e rokonságban Miskolc

³³ Delle antichità estensi ed italiane. I. (Trattato di Lodovico Antonio Muratori.) Modena, 1717. (a továbbiakban: DAEI I.) 379.

³⁴ *Steven Runciman*: A kereszties hadjáratok története. (Ford. Bánki Vera-Nagy Mónika Zsuzsanna.) Bp., 1999. 2002. 540.; *Dénes György*: III. Béla király végrendelete. Aliz antiochiai hercegnő Torna birtokosa. In: *Történet – muzeológia. Tanulmányok a múzeumi tudományok köréből a 60 éves Veres László tiszteletére.* (Szerk. Gyulai Éva–Viga Gyula.) Miskolc, 2010. 337–346., itt: 338. Konstancia fejedelemné életére: *Alan V. Murray*: Constance, Princess of Antioch (1130–1164): ancestry, marriages and family. In: *Anglo-Norman Studies. XXXVIII. Proceedings of the Battle Conference 2015.* (Edited by Elisabeth Van Houts.) Woodbridge, 2016. 81–95.

³⁵ *Georg Ostrogorsky*: A bizánci állam története. (Ford. Magyar István Lénárd–Németh Ferdinánd–Prohászka Péter.) Bp., 2003. 340–341.; *Dénes Gy.*: III. Béla király i. m. 338–339.

³⁶ Anna királyné életére, felmenőire és rokonságára: *Városov Gyula*: Antiochiai Anna magyar királyné származása és családi viszonyai. *Századok*, 20 (1886) 10. sz. 867–885.; *Forster Gyula*: Anna királyné és családja. In: III. Béla király emlékezete. (Szerk. Forster Gyula.) Bp., 1900. 28–56. (néhány bizonyosan téves közléssel).

³⁷ *Bernardi Thesaurarii Liber 770*. Rajnald felettébb kalandos és tragikus véget ért életére ld. *Gustave Schlumberger*: Renaud de Châtillon, Prince d'Antioche, seigneur de la terre d'Outre-Jourdain. Paris, 1898.

³⁸ *Wertner M.*: Az Árpádok családi i. m. 369.

³⁹ DAEI I. 379–380.; *Dénes Gy.*: III. Béla király i. m. 340. Azzo Este őgrófjainak sorában – 1209-ben történt trónra léptekor – a VI-os sorszámot kapta.

⁴⁰ <https://fmg.ac/Projects/MedLands/MODENA,%20FERRARA.htm#ObizzoIEstedied1193A>; (hozzáférés: 2019. máj. 17.) Az estei őgrófi család korabeli történetére: *Luciano Chiappini*: Gli Estensi. Mille anni di storia. Ferrara, 2001. 29–31.

⁴¹ <https://fmg.ac/Projects/MedLands/MODENA,%20FERRARA.htm#ObizzoIEstedied1193A>; (hozzáférés: 2019. máj. 17.)

nembeli országnagyával, pontosabban: elképzelhető-e, hogy Domonkos bán nőül vette Alíz hercegnőt.

Előjáróban leszögezhetjük, hogy az Árpád-házi uralkodóink és a belföldi főúri elit közötti családi kapcsolatokra találunk néhány példát a korban: a közvélekedéssel ellentétben több magyar hercegnő is hazai nagybirtokosokhoz, tehát atyjuk (esetleg nagybátyjuk) egy-egy alattvalójához ment férjhez.⁴² Az időben legközelebbi példa épp a 12. század legvégéről ismeretes: Margit, vélhetőleg II. Géza vagy III. István király leánya, bizonyos András somogyi ispán felesége volt, és – ez sem mellékes információ – valószínűleg megözvegyülve egy Magyarországra költözött, és 1205-ben a szlavón báni, valamint somogyi ispáni tisztséget elnyert, azaz magyar főúrrá lett, Mercurius/Mérk nevű morva előkelőnek nyújtotta a kezét.⁴³ Mivel András ispán alkalmasint nemkülönben viselte néhány évvel korábban a báni hivatalt, tehát ha úgy tetszik: Mérk Margittal együtt annak előző férje tisztségeit is megörökölte, szerfelett csábító a gondolat, hogy a királyi hercegnő két említett hitvesén kívül esetleg még egy korabeli szlavón bán, Domonkos is közeli, jelesül házassági rokonságban állt III. Béla királlyal, illetve családtagjaival.⁴⁴

Domonkos és Alíz hercegnő feltételezett életközösségére sajnos csupán egyetlen egy, rendkívül halvány és több tekintetben is kétséges nyom látszik mutatni: a III. Ince oklevelében, talán legjelentősebb lévén, egyedülként megnevezett falu neve, illetőleg – ugyancsak vitatható azonosítása szerinti – vélelmezett fekvése. Tornai/Tornaj nevű birtokról vagy faluról nem tudunk Magyarországon a középkor későbbi századaiban sem, így itt alighanem tényleg elírás történhetett, ami, tekintve, hogy az oklevelet egy külföldi, a szentszéki kancellárián dolgozó *scriptor* készítette, nem is lenne meglepő. Kevés a valószínűsége, de nem lehetetlen az sem, hogy az eredetiben fennmaradt brévet nyomtatásban elsőként közreadó Muratori nézte-olvasta félre a helynevet. Az iratban szereplő névalakhoz az észak-somogyi Torvaj áll talán a legközelebb, ez a falu azonban – egyértelműen identifikálhatóan – először csak 1265-ben tűnik fel hazai forrásokban, ami természetesen még nem zárna ki az azonosítás helyességét, nagyobb probléma viszont, hogy akkor és 1302-ben történt újabb említéseik is „Torwoy”, illetve „Touroy” alakban írták a nevet.⁴⁵ A másik szóba jöhető lehetőség a Torna/Tarna földrajzi, illetve településnév elírása vagy alakromlása; amennyiben Imre király valóban egy Torna nevű falut adományozott a másik négy faluval együtt Alíznek, elvben legkevesebb négy opcióval számolhatunk, Magyarországon tudniillik ennyi Torna/Tarna nevű település vagy birtok bizonyosan létezett a középkorban. Az északkeleti országrészben három is: egy-egy

Ung, Ugocsa megyében és a Borsodból kiszakadt, épp az ottani falu, későbbi virágzó mezőváros után nevet nyert tornai királyi magánuradalom, illetve ispánság területén, valamint további egy Veszprém vármegyében feküdt.⁴⁶ Az említett négy Torna/Tarna közül csak a Veszprém megyei adatolható az Árpád-korban, Torna megye névadó települése azonban szintén bizonyosan létezett korszakunkban, sőt kezdetei alighanem még a szent istváni államalapításig nyúlnak vissza. Nyáry Albert egy 1868-ban megjelent munkája nyomán a kutatás „Tornai”-t – egyöntetűen és mintegy hagyományosan – az utóbbi, közelebről a Gömör–Tornai-karszthoz (más néven Gömöri-mészfennsík) tartozó Szádelői-mészfennsík déli szegélyén, a Bódva felső folyása mentén, az attól északra található településsel azonosítja (ma Turňa nad Bodvou, a Kassai kerületben, Szlovákiában).⁴⁷ Amennyiben a kérdéses helynév valóban a Bódva-közeli Tornát takarja – amely azonosítás elfogadására egyébiránt magunk is hajlunk –, Imre nagynénjének tett értékes *donatio*ja a tornai királyi erdőuradalom Borsod megyétől való – talán már a század derekán, második felében megkezdődött – különválásának és önálló ispánsággá alakulásának meghatározó állomása lehetett.⁴⁸ Alíz feltételezett itteni birtokszerezése ugyanakkor önkéntlenül is eszünkbe juttatja, hogy a Miskolc nemzetség ősi, bizonyos mértékig a honfoglalást követő években, de legkésőbb a 10. század első harmadában elnyert törzsbirtokai szintén Borsodban, igaz valamivel délebbre, zömében annak szívében, Miskolcon és környékén, valamint a Bükkalján és a megye már síksági, a Tiszáig elnyúló részein feküdtek.⁴⁹ A *genus* kétségkívül nem csupán Borsod vármegye, de az egész északkeleti országrész legelőkelőbb és igen tekintélyes földvagyonnal rendelkező nemzetségének számított, Domonkos és felmenői pedig a jelek szerint még a rokonság többi tagja közül is messze kiemelkedtek. Borsodi érdekeltségeik legértékesebb darabjának tartós birtoklására egy későbbi oklevelünk, IV. Béla egy 1243. június 5-én kelt *privilegiuma* derít fényt: a király más jelentős felvidéki fekvőségekkel egyetemben a tornai uradalom nyugati, Pelsőc és Csetnek körül elterülő, óriási kiterjedésű részét, benne összesen hét faluval az azt korábban tulajdonló Bors ispán törvényes örökös nélküli elhunytát követően – adományozta el Ákos nembeli Máté fiainak, Detrik és Fülöp ispánoknak, a Bebek család őseinek.⁵⁰ Az oklevélből azt is megtudjuk, hogy a hatalmas pelsőci birtoktestet a tornai *praedium*ból szakította

⁴² Wertner M.: Az Árpádok családi i. m. passim; Kis B.: Az Árpádok királyi i. m. 4–21.; Vajay Sz.: I. Géza családja i. m. 33–35.

⁴³ Neumann Tibor: Egy „morva herceg” és egy Árpád-házi hercegnő leszármazottai. (A Gyánúr-fiak eredete és rövid története.) *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historica*, 130 (2009) 15–20.

⁴⁴ András és Mérk *banatus*ára, illetve előbbinek a somogyi és vasi ispán Ádrással való azonosítására: Zsoldos A.: Archontológia i. m. 42–43., 192.

⁴⁵ 1265: Hazai oklevéltár 1234–1536. (Szerk. Nagy Imre–Deák Farkas–Nagy Gyula.) Bp., 1879. 43–44. (43.); 1302: Anjoukori okmánytár. (Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis.) I. (Szerk. Nagy Imre.) Bp., 1878. 43–45. (44.); Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár 86 892.

⁴⁶ Csánki Dezső: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában. I–III. Bp., 1890–1897. I. 237., 399., 435.; III. 257.

⁴⁷ Nyáry Albert: A modenai kir. levéltár magyar történelmi szempontból. *Századok*, 2 (1868) 4. sz. 245.; Dénes György: A Bódvaszilasi-medence 700 éves története. Miskolc, 1983. (Borsodi kismonográfiák 16.) 33.; *Uő*: III. Béla végrendelete i. m. 342.; Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I–II. Bp., 1963–1987. (a továbbiakban: ÁMTF I–II.) I. 45.; Kristó Gyula: A vármegyék kialakulása Magyarországon. Bp., 1988. (Nemzet és emlékezet.) 389.; *Uő*: Torna (szócikk). In: KMTL 681.; Zsoldos Attila: Az Árpádok és asszonyaik. A királynéi intézmény az Árpádok korában. Bp., 2005. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 36.) 163.; *Uő*: Archontológia i. m. 213.

⁴⁸ A tornai erdőuradalom, majd ispánság korai történetére: ÁMTF I. 45–47.; Kristó Gy.: A vármegyék kialakulása i. m. 389–390.

⁴⁹ Karácsonyi J.: A magyar nemzetségek i. m. 820–822, 827.; Szendrei János: A Miskolc nemzetség. *Turul*, 2 (1884) 3. sz. 96–105.

⁵⁰ Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. XI. (Studio et opera Georgii Fejér.) Buda, 1844. 400–407.; ÁMTF II. 490–491., 532.

ki és adományozta Domonkosnak IV. Béla valamely meg nem nevezett előde; minden valószínűség szerint III. Béla király; és az uradalom törvényes öröklés útján, tehát valamikor 1195 után került Bors kezére, aki azt haláláig – vélhetően háborítatlanul és teljes egészében – tulajdonolta. Ennek ismeretében úgy látjuk, megkockáztatható a feltételezés: Domonkos bán pelsőci-csetneki birtoklása, valamint Torna és a gyaníthatóan annak tartozékait képező négy ismeretlen falu Anna királyné nőtestvérének való adományozása összefügghet. Alíz hercegnő azért kapta épp Tornát adományul Imre királytól, mert férje, az egykori udvarbíró és bán a vidék egyik legnagyobb birtokosa volt, és Domonkos szóban forgó uradalma Torna közvetlen szomszédságában terült el, a *donatio* ilyenformán a két, korábban együvé tartozó birtoktest egyesítéseként is értelmezhető lenne.

Vizsgálódásunk végén arra az eddig megválaszolatlan kérdésre is ki kell térnünk, hogy miként értsük a Kölni Királykrónika azon homályos megfogalmazását, miszerint (III.) Béla király az ország, illetve az a feletti – kizárólagos – főhatalom mellett az antiochiai hercegnőt is Imrére hagyta. Alighanem igazat adhatunk Dénes Györgynek, aki úgy értelmezte forrásunk e szavait, hogy szó sem volt kettejük tervezett egybekeléséről, a király valójában nem a hercegnő személyét, hanem az arról való méltó gondoskodás feladatát, mintegy kötelezettségként hagyta idősebb fiára, amit azután az, mint III. Ince brévéjéből tudjuk, becsülettel teljesített is.⁵¹ Ez esetben azonban adódik egy újabb, szintén nem figyelmen kívül hagyható kérdés: jelesül, hogy miért kellett volna Imrének már régen nagykorú, sőt férjezett, feltevésünk szerint az ország egyik legbefolyásosabb és legvagyonosabb bárójához feleségül ment, és annak talán utódokat is szült nagynénjéről gondoskodnia, aki házassága révén nemhogy drága ruhanevekben, de bizonyára általában, semmiben sem szenvedett

hiányt. Könnyen lehetséges azonban – mi több, forrásainkból való épp ekkoriban, az 1190-es évek közepén észlelhető végleges eltűnése okán joggal gyanítható –, hogy Domonkos bán III. Béla uralkodása utolsó éveiben meghalt, és az özvegyen maradt Alíz a kivételes értékű örökség miatt talán ellentétbe, vagy akár jogvitába keveredett férje rokonságával, Béla, illetve Imre király pedig – nyilván kérésére – ily módon nyújtott neki támogatást, ezzel egyben nem csupán a származásához méltó egzisztenciát, de újbóli frigyre lépése esetére igen vonzó hozományt is biztosítva számára. Ha teóriánk első eleme helytálló, azaz Domonkos tényleg 1195 folyamán hunyt el, az másfelől tetszetős, ámde ismét csak merőben hipotetikus magyarázatot kínálna azon kérdésre is, hogy a főúr által az annak megalapításakor a kethelyi ciszterci monostornak juttatott birtok- és egyéb adományokat miért csak jóval később, 1195-ben foglalták írásba. Nos, ez talán azért történt így, mert a bán súlyos, gyógyíthatatlanak látszó betegségbe esett, és talán már a halálra készülvén intézkedett az oklevél utólagos kiállításáról, amit másfelől, ugyanezen okból, jól felfogott érdekük lévén, az apátság szerzetesei is kezdeményezhettek.

Az elmondottakat összegezve magunk úgy véljük: az inkább többé, mintsem kevésbé bizonyosnak tartható, hogy Rajnald antiochiai fejedelem leánya, Alíz hercegnő – III. Béla király uralkodása második felében, alkalmasint a király támogatásával vagy akár indítványára – házasságra lépett új hazájában, és az nemkülönben szerfelett valószínűnek ítéltető, hogy kezét egy magyar, a kormányzati és udvari elitez tartozó nagybirtokos előkelő nyerte el. A királlyal való állítólagos rokonsága és az egyéb, fent részletezett körülmények tükrében e báró leginkább Miskolc nembeli Domonkos lehetett, azonban egyértelmű bizonyítékunk, amely akár alátámasztaná, akár ellenkezőleg, megcáfolná vélelmezett házasságukat, nem áll rendelkezésünkre, és aligha fog előkerülni.

⁵¹ Dénes Gy.: III. Béla király i. m. 340.